

Vita a sajtó és a tájékoztatás kérdéseiről

1956. június 27.

Vitavezetők: Losonczy Géza, Horváth Márton, Máté György

Elnökség: Hollós Ervin, Huszár Tibor, Kéri János, Komor Imre, Nógrádi Sándor, Tánczos Gábor

HUSZÁR TIBOR: Kedves Hallgatóink! A Petőfi Kör nevében szeretettel üdvözlöm vitánk minden résztvevőjét, szeretettel üdvözlöm vitavezetőinket, kedves vendégeinket. Az első hozzászóló Csatár Imre elvtárs a *Szabad Ifjúságtól*.

CSATÁR IMRE: Kedves Elvtársak! Ebben a teremben és egy utcával arrébb¹ néhány hét óta viták folynak a magyar társadalmi élet egy sor fontos problémájáról. Ennek a mai vitának, újságíró parlamentnek is az a célja, hogy hozzásegítsen ahhoz, amihez az eddigi viták segítséget akartak adni, hogy rendbehozzuk a saját szénánkat. Nem akarom elvitatni sem a filozófusoktól, sem a közgazdászoktól, sem egyéb értelmiségi rétegtől problémáik súlyosságát, munkájuk felelősségét, de azt hiszem, hogy amikor szocializmusról és demokratizmusról van szó, ezek megerősítéséről, a lenini út követéséről, akkor sajnos kijelenthetem, hogy a sajtó feladatai igen-igen súlyosak, nehezek, lévén a sajtó a párt és a nép közti kapcsolat hatalmas eszköze, valóban százezrek kenyere. Ehhez a Révai adta megfogalmazáshoz,² azt hiszem, hozzátehetem, nem csökkenti értékét a Mocsár [Gábor]-féle bővítés, hogy jóízű kenyérének kell lennie. Az újságírás bűnei éppen ebből a szempontból nem a legkisebbek, ezért a mi problémáink súlyosak. Mindjárt ki szeretném jelenteni előljáróban anélkül, hogy ezzel felmentést akarnék adni az újságíróknak, hogy az újságírás nem vállalhatja egymaga a felelősséget minden rosszért, amit elkövetett. Nem azért, mert a sajtó nem önálló hatalom ebben az országban, sohasem lesz, nem is akar az lenni, hanem mert politikai eszköze a pártnak, hibái tehát nagyrészt tükrözik a politikai hibákat. Ehhez hozzá kell tenni természetesen, hogy a magyar újságírásnak és újságíróknak megvannak a saját külön bűneik is. Mindezt, bármilyen világos és nyilvánvaló, le szeretném szegezni és le kell szegezni, mert e dolgokat, a sajtó dolgait is összefüggésében kell tárgyalni és nem fogunk előremenni egy

tapodtat sem, ha csak a sajtó problémájáról fogunk beszélni. Tudniillik van ilyen jelenség.

Néhány héttel ezelőtt, nem tudom pontosan, mikor, talán éppen a múlt héten az újságírók szövetségében, a MUOSZ-ban egy vita folyt, amelynek központi problémája az volt, hogy a sajtóosztály vezetője, Kéri elvtárs beszámolt egy készülő párttörvényről, azaz a sajtóról szóló párthatározat-javaslatról, amely felméri a bajokat és elosztja a feladatokat. Miről van szó ebben a készülő határozatban? Arról, hogy nincs kellő megbecsülése a sajtónak, tájékoztató szerepe gyenge, egyes kérdésekkel kampányszerűen foglalkozik, nem foglalkozik a dolgozók művelődési problémáival, kritikai hangja gyenge és mindezekből eredően a tömegkapcsolata sem jó. Ennek megfelelően a javaslat kiosztja a feladatokat a sajtóra, a pártszervekre, az állami szervekre, a tömegszervezetekre. Helyesek ezek a megállapítások? Helyesek ezek a feladatok, amelyek ezekből a problémákból erednek? Helyesek, de nagyon ismerősek. Az elmúlt hat-hét év alatt a szerkesztőségi szobákban, az újságírók megbeszélésein, sőt a párt határozataiban is ezekről a kérdésekről talán hasonló megfogalmazásban, talán szóról szóra is volt már szó.

Hogy csak két dokumentumra emlékeztessenem az elvtársakat, megjelent a pártnak egy határozata az agitációs munkáról 1954 februárjában. Nem akarom felolvasni, nagyon hosszú határozat, öt oldal. Egyetlenegy mondatot szeretnék idézni belőle: „Agitációnk, a párt politikájának rendszeres megvilágítása, a tömegek nap mint nap történő megnyerése és mozgósítása helyett lényegében leszűkült a termelési és az állampolgári kötelezettségek ismétlődő felsorolására és utasításszerű felhívásra korlátozódott.”³ Körülbelül ezt mondja még élesebben, pontosabban, konkrétan a határozat a feladatok megjelölésénél. Egy másik dokumentumra is szeretnék emlékeztetni néhány elvtársat, aki ott volt egy megbeszélésen, amely 1953 őszén folyt le hasonló témáról, de nem ilyen széles körben. Ugyanezekről a problémákról volt szó, a magyar sajtó vezető munkatársai beszéltek a sajtónak a mai politikai élettel ezer szállal összefüggő égető kérdéseiről. A helyzet azonban ezután sem változott. Nem változott, mert nem változhatott, hiszen a párt és ezt követően a társadalmi élet demokratizmusának elsatnyulásában volt a hibák gyökere, mint ezt ma már világosan látjuk a XX. Kongresszus útmutatásai nyomán és a ráolvasás, mint soha, most sem segíthetett. A dolgozó tömegek véleménye, hangja, szerepe háttérbe szorulván, ebből logikusan következett, hogy a szó és a tett különválik és az agitációval kapcsola-

tos óhajokkal élesen konfliktusba került a valóság. Az agitáció továbbra is lakkozott volt, sokszor nem mondtunk igazat, hazudtunk, így is lehet fogalmazni. (*Taps.*) Az égető problémákat nem vettük figyelembe, sokszor befogtuk a fülünket és lassan feleslegessé vált a meggyőző szó, a lapok felkiáltójelekkel teli rossz harci röplapokká váltak. Egy mondatban összefoglalva: úgy látszott, hogy nélkülözhetővé vált a dolgozó népet nap mint nap érvekkel meggyőző és ugyanakkor a nép kívánságát, problémáit, vágyait és gondjait tükröző sajtó, a párt Lenin jellemezte kollektív fegyvere. Szinte pontról-pontra elemezhető, hogy az újságírás meg nem oldott problémái mögött hogyan húzódik meg a dolgozó nép lebecsülése. Nem volt fontos a gondolkodó, a pártért, a pártpolitikáért felelősséget érző sajtó, ezt nélkülözni lehetett, tehát nélkülözni lehetett a sajtó elvi pártirányítását is és helyét elfoglalta az adminisztratív ráncigálás, a kész és sokszor szinte szájba rágott csak napi utasítgatás. Nem volt fontos az elvi és egyben a sajtó sajátos jellegét ismerő pártirányítás, nem volt fontos tehát az ilyen szerv létrehozása sem.

Nem lehet véletlennek tekinteni, hogy 11 év alatt alig-alig álltak a pártsajtó élén — tisztelet a kivételnek — olyan emberek és olyan elvtársak, akik ismerték a sajtó sajátos problémáit és akik elvi irányítást tudtak volna adni. Nem volt életeleme politikánknak, hogy a dolgozó nép minden kérdésben hallassa szavát, a nép tudjon mindenről, elsatnyult tehát a sajtó tájékoztató jellege és ezt megelőzően huszadrendű kérdéssé vált a sajtó tájékoztatása, sőt veszélyessé kezdett válni, ha az újságírók saját szakállukra kezdtek tájékozódni. Csak ne fessegessük, miért van áramszünet, miért nincs hús stb. hátha hibásak lesznek a következtetések. És jól meg kell gondolni azt is, hogy mit írunk a földrengés⁴ okairól, nehogy a népi demokrácia hibájául rója fel ezt is az ellenség. (*Derültség.*)

De túl a tréfán és a viccelődésen, elvtársak, a népet, a felnőtt dolgozó népet érintő és joggal érdeklő fontos gazdasági és politikai kérdések háttérbe szorultak a sajtóban, ez volt a helyzet. Ennek következménye szinte logikusan a rémhírterjesztés és az olvasók más hírforrások után kezdtek nézni. Érthető az is, hogy ilyen helyzetben harmadrendűvé kezdett válni az újságok munkáját akadályozó égető problémák megvitatása, legyenek azok a sajtó sajátos belső problémái, mint a kádernevelés, mint a műfajelszürkülés és egyebek, vagy a külsőkkel összefüggő: az elvi bátorság, a sajtó helye a népi demokráciában stb., stb. Érthető tehát, hogy elsikkadtak azok a fórumok és dokumentumok, amelyeknek az lett volna a funkciójuk, hogy e kérdéseket tisztázzák. Tizenegy esztendő alatt nem tudott

megszületni egy átfogó, elvi párthatározat a magyar sajtó problémáiról és évek óta nem tudunk összeülni mi, újságírók, hogy megbeszéljük saját problémáinkat. Érthető az is, hogy ilyen helyzetben a lapok súlyos és fájó papírproblémája és a magyar újságcsinálás ugyancsak eléggé fájó nyomdai kérdései egyedül csak gazdasági ügyként szerepeltek és érthető, hogy ilyen helyzetben egészen sajátos kép kezdett kialakulni az újságírásról. Egyrészt volt a lenini formula, amelyet a pártiskolákon tanítottak, hogy a sajtó kollektív agitátor, propagandista és organizátor, másrészt volt az élet, a sajtó valósága, amely ezt nem igazolta, vagy legalábbis kevésbé igazolta. Kialakult egyesekben egy furcsa vélemény a sajtóról, hogy a sajtó, az újság, a lapok valami szükséges rossz és az ebből eredő gyakorlati következtetések, amelyek az újságírás útján komoly akadályokat jelentettek, éppen azon az úton, hogy a sajtó azzá váljék, amivé a párt, a munkásmozgalom alkotta, valóban magas színvonalú gondolatokat és tetteket ébresztő kollektív fegyverré. A sajtót, ha akarták, tájékoztatták, ha akarták, nem.

Így alakult ki egy meggyőződés, hogy bárki lehet újságíró, képességek nélkül is. Egyes szerkesztőségek ennek következtében gyűjtőhelyévé kezdtek válni olyan elvtársaknak, egyébként becsületes és más munkaterületeken jól dolgozó elvtársaknak, akiket egyes helyeken nem lehetett használni. Valami szörnyű kép alakult ki egyesekben az újságírókról magukról. Nem pártmunkásoknak, a párt katonáinak tekintették őket, hanem a burzsoá újságíróból meg rossz brosúráirókból összekevert valaminek, akit le kell nézni, akitől azonban félni is kell. A kézlegyintéssel egybekötött „Ja, újságíró!” felkiáltástól kezdve a sokrétű megnebecsülésig, sokszor az újságírók megalázásáig — ez volt a skála.

Ebben a légkörben, elvtársak, azután szárba szökkenhettek és jócskán elburjánozhattak az újságírás negatív vonásai, saját hibái. Elsatnyult a publicisztika, hiszen ahhoz eszmei fegyverek kellenek, jó vértzet kell, életismeret, önálló gondolkodás, tehetség és elvi bátorság — ezek a jellemvonások, főleg az utóbbi, nem voltak éppen veszélytelenek. Az agitációban, a sajtó munkában oly fontos szubjektivitásnak a légkör nem kedvezett. Alaposan kifejlődött a szerkesztési opportunizmus, a félelem minden újtól, mert hiszen ami nem jelenik meg — gondolták egyesek és gondoltuk mindannyian többé-kevésbé, — abból különösebb baj nem lehet. És működött természetesen az öncenzúra is és mindezek következtében egyre csökkent az újságírók felelősségérzése és önbecsülése is.

A történeti hűség kedvéért, elvtársak, a reális kép megrajzolása érdekében mindehhez hozzá kell tenni, hogy a magyar újságírás a felszabadulás után nem így indult, hogy 1953 óta van némi javulás, hogy az újságírás kitermelt egy újságírói gárdát (*Közbeszólás: Hol vannak? — Derültség. — Közbeszólás: Itt vannak a teremben a többi közt!*) és az újságírásnak vannak eredményei. Ma azonban az az érzésem, úgy gondolom és azt hiszem, helyesen gondolom, hogy nem az eredményekről szavazunk, hanem tovább akarunk lépni és az akadályokat szeretnénk az útból elgörgetni, annál is inkább, mert megindult valami a magyar sajtóban és olyan mértékben fog tovább fejlődni az újságírás, amilyen mértékben ezek az akadályok az útból elmennek és ezeket elgörgetjük. (*Taps.*) A dolgok logikája szerint megindult a fejlődés olyan mértékben, ahogy pártunk a XX. Kongresszus útmutatásai alapján kezdi levonni a következtetéseket a magyar párt életére nézve. (*Közbeszólás: Nagyon lassan!*)

HUSZÁR TIBOR: Nagyon kérem, tartózkodjanak a közbekiáltásoktól! (*Közbeszólások: Miért?*) Azért, mert ez zavarhatja a hozzászólásokat. (*Felkiáltások: Nem zavarja! — Zaj. — Ellentmondások. — Taps.*) Ennek ellenére nagyon kérem az elvtársakat, hagyjuk a szónokokat beszélni.

CSATÁR IMRE: Érthető, elvtársak, hogy olyan mértékben folyik ez a fejlődés, amilyen mértékben — ismétlem — pártunk levonja a következtetéseket és amilyen mértékben a tettek és a politikai erjedés hű tükre, kifejezője a magyar sajtó. Ebben a mértékben nő iránta a bizalom és ilyen mértékben tölti be vagy fogja betölteni hivatását. A dolog azonban nem ilyen egyszerű, mert hiszen a sajtó — hogy úgy mondjam — ma tanul újra járni és meg-megbotolhat. Mi tehát a mérce, a segítő, az irányító, hogy kevesebbet botoljék? Lenin a párt irodalmáról szólva és benne konkrétan a sajtóról, a pártsajtóról, arra figyelmeztet bennünket, hogy⁵ ... (*Zaj.*) megvonja a határt a pártprogram, a párt taktikai határozatai, szervezeti szabályzata, végül a nemzetközi munkásmozgalom egész tapasztalata [között]. De ez a lenini figyelmeztetés nem séma, mint Lenin egyetlen szava sem séma, sok mindenre lehet belőle következtetni, ha helyesen alkalmazzuk, de két dolgot — úgy gondolom — mai helyzetünkben mégis feltétlenül figyelembe kell venni. Az egyik az, hogy ez a lenini figyelmeztetés már eleve feltételezi a párt helyes programját, a párt jó taktikai határozatait és a nemzetközi munkásmozgalom tapasztalataiból átgondolt következtetéseket. Jól tudjuk, hogy ez a folyamat megkezdődött Magyarországon, de még nem fejeződött be. Úgy gondolom,

üdvözölni lehet a Politikai Bizottság, a kormány intézkedéseit, ígéreteit újabb intézkedésekre, de azt hiszem joggal lehet remélni, hogy pártunk Központi Vezetősége még határozottabb politikai konzekvenciákat fog levonni, mint eddig (*Felkiáltások: Reméljük! Taps.*) és megteremtődik végre egy olyan szilárd politikai vonal, alap, mérce, amelyhez a magyar sajtó magát mérheti.

És addig? Addig talán várni kell? Ölbetett kezekkel és felmentést adva önmagunknak? Nem kell és nem is lehet várni, hiszen mi, pártújságírók, a párt munkásai vagyunk, részesei a nép ügyéért folyó harcoknak, kezdeményezői, felelős alakítói a párt politikájának, amelyet igazán — Leninnel szólva — a nép elismer; kovácsolói a nép gondolatainak vagyis segítői a pártnak. Azt hiszem, hogy ezt a második következtetést a lenini figyelmeztetésből feltétlenül le kell vonni, mert ez a következtetés meghatározza feladatinkat és növeli felelősségérzetünket. Nem kell félni attól, hogy a sajtó rosszul fog következtetni és visszaél a felelősséggel. Több bizalmat kíván a magyar újságírás és nagyobb bizalmat a magyar újságírók... (*Taps.*) Ha komolyan vesszük a lenini formulát, vagyis a sajtó valóban legyen kollektív agitátor és propagandista, akkor erre a bizalomra nagyobb szükség van ma, mint valaha is volt. Merjük végiggondolni ezt a formulát, vagy csak idézgetni, mit is takar? Kollektív agitátor, kollektív propagandista? Ez a többi közt a párt és a dolgozó nép kölcsönös nagy beszélgetését jelenti. A párt meggyőző érvekkel, tényekkel beszélget a néppel és a nép elmondja vágyait, gondjait, véleményeit az ország ügyéről, hogy a párt ebből tanulhasson. De ha ez így van, pedig így van, akkor a sajtóból logikusan el kell tűnniök az utasításoknak, a megfellebbezhetetlen szentenciákat tartalmazó cikkek tömegének, de ha ez így van, márpedig így van, akkor nem kell félni attól, hogy az újságban a nép hangosan gondolkodik, mégpedig nemcsak arról, hogy az üzemi konyhán a levest hidegen tálalják, vagy sem, hanem mindenről, ami a nép, az ország gazdáinak húsába vág. Ha ez így helyes, márpedig azt hiszem, hogy helyes, akkor nem kell félni attól, hogy a tervvitában⁶ esetleg kényes kérdések is napvilágot látnak, vagy — Uram bocsá! — olyan problémák, amelyeket nem tudunk megvalósítani, hiszen ez kölcsönös beszélgetés, ahol a párt is beszél és választ fog adni, legalábbis választ kell tudnia adni minden kérdésre.

Ha azonban így tekintünk a sajtóra és bizalommal telve a sajtó munkásaira, akkor nem úgy fogunk nézni egy-egy lappéldányra, mint az Ószövetség kőtábláira, amelyekre megfellebbezhetetlen örök igazságok vannak

vésve, sem úgy, hogy egy-egy lapszám esetleges túlzott kritikai vonala a népi demokrácia létét veszélyezteti. Nem hiszem, hogy ettől különösebben kellene félnünk. Ha nem félünk tőle, akkor megjelenhet egy-egy cikk — teszem fel — a törvénysértések kis áldozatairól is, a munkásokról és parasztokról, hogy ügyüket gyorsabban rehabilitálják, mert a párt ezt akarja és a nép igazságérzete ezt követeli. (*Taps.*) Akkor gondolkodó fővel és komolyan vitát lehet nyitni példának okáért a munkaerőfelesleg jelentkező súlyos, de úgy gondolom, megvalósítható problémáiról is. Akkor lehet írni az értelmiség tekintetében eddig tett intézkedésekről, az értelmiség megbecsülésének igen komoly fogyatékosságairól és lehet írni az államapparátus túlzásairól elviben, mélyebben, esetleg párthatározatok és kormányhatározatok előtt is, már csak azért is, hogy a megszületendő párt-és kormánydöntések jobbak legyenek. És ha ez mind így lesz, és ezekről mind írni tudunk és lehet írni, mert nem kell tőle félni, akkor lehet írni ezek után, vagy e kérdésekkel párhuzamosan olyan problémákról is, amelyek bizonyítják és egyben elősegítik, hogy valóban a marxizmus gazdasági oldala előtérbe kerüljön. (*Felkiáltások: Idő!*)

HUSZÁR TIBOR: Tekintettel arra, hogy 60 hozzászóló van, arra kérem Csatár elvtársat, hogy röviden szóljon. (*Taps.*)

CSATÁR IMRE: Újra hozzáteszem, nem kell eleve feltételezni, hogy az újságírók melléfognak amint kettős funkciójukban, mint pártmunkások és mint a nép egyszerű fiai véleményt mondanak. Csak a bizalom légkörében nőnek naggyá a párt politikájáért, a nép ügyéért jó tollal harcoló és harcolni tudó újságírók. (*Taps.*) Ha a burzsoázia vélt igaza mellett megszülettek az Alsopok és a Whitmanok,⁷ akkor a mi valódi és teljes szocialista igazságunk mellett tehetséges és harcos újságíróknak kell megszületniök. (*Taps. Felkiáltások: Idő!*)

Ha megengedik az elvtársak, szeretnék három kérdéstről beszélni. (*Felkiáltások: Nem! Nem!*)

HUSZÁR TIBOR: Engedjék meg, hogy egy technikai bejelentést tegyek. Tekintettel arra, hogy sokan aggódnak, hogy a hozzátartozójuk nem maradt-e az utcán, szeretném bejelenteni, hogy az udvarra is sikerült mikrofont szerelni, mindenki bejöhet a Néphadsereg Tiszti Házának kapuján.⁸ (*Taps.*)

A következő felszólaló Nagy Péter.

NAGY PÉTER: Kedves Elvtársak! Mai ülésünk, megbeszélésünk tárgya nyilvánvalóan a sajtó és a demokrácia, a tájékoztatás, a tájékozottság és ezek demokratizmusának kérdései a XX. Kongresszus fényé-

ben. Magam nem lapnál dolgozom, tehát nem fogok tudni olyan konkrétan hozzászólni a kérdéshez, mint előttem Csatár elvtárs tette. Inkább egy pár, legalábbis számomra elvinek látszó kérdést szeretnék előrebo-csátani. Nyilvánvaló az, hogy nekünk szocialista demokrácia kell, nekünk olyan demokrácia kell, amely a munkásosztály, a dolgozó osztályok hatalmának érdekében áll. Nyilvánvaló, hogy nekünk kommunista sajtó kell, amely a nép érdekét nézi és tudja azt, hogy a népnek az igazság és a teljes igazság kell. Az igazság fegyver, de ezt a fegyvert sokan forgathatják. Feladatunk az, hogy mi forgassuk, a mi kezünkben legyen. Sajnos, nem egyszer kicsorbult. (*Közbeszólás: Kinek a kezében?*)

A szocialista demokrácia, véleményem szerint, a demokráciának szocialista felfogása hitt abban, amit Lenin tanított, abban, hogy a nép felnő, hogy a maga kezébe veheti sorsát. A dolgozó osztályok létérdeke tehát a demokratikus kormányzás, nálunk viszont benyomásom szerint — és Csatár elvtárs felszólalása is ebben erősített meg — nem kis mértékben az valósult meg a gyakorlatban, hogy a népet kiskorúnak néztük és valahogy azt hittük, hogy ha teljesen szabadon elmondhatja véleményét és gondolatát a fórumon és a sajtóban, akkor könnyen valamiféle ellenforradalmi hangulat, ellenforradalmi erő fog megnyilatkozni. Az igazságot nagyon sokszor csak háromszorosan megszűrve és nem egyszer rózsaszín habbal tálaltuk. Ebből következett meggyőződésem szerint a sajtóban is a demokrácia egyre fokozódó megcsönkítése, az, hogy az ügyek ismerete és intézése egyre szűkebb körre szorult. Ez persze — és ennek mindnyájan szemtanúi voltunk — lehetőséget nyitott arra, hogy a reakciós propaganda sokkal szélesebb körökhöz jusson el, mint ahová eljuthatott volna akkor, ha sajtónk, tájékoztatásunk a szükséges színvonalon áll.

Hogy milyen volt ez a színvonal, annak jó példája volt a két esztendővel ezelőtti villanyzavarok esete, amikor az egész reakciós propaganda ráállt ezzel kapcsolatosan a Csehszlovákia elleni agitációra. Emlékezetes számomra az a beszélgetés, amikor a *Szabad Nép* egyik szerkesztőbizottsági tagjának szóvátettem, hogy miért nem ír a *Szabad Nép* az állandó villanyzavarokról, amelyeket mindnyájan átélünk, láttunk és amelynek okait szeretnénk volna a sajtóból megtudni. Az illető a legnagyobb csodálkozással mondotta, hogyne írna, hiszen már harmadszor írunk a *Szabad Nép* első oldalán a turbinák meghibásodásáról. Csodálatos módon senki sem vette észre ezeket a cikkeket, holott valóban ott voltak. Ezen a téren kétségtelenül történt javulás, változás a sajtóban, de a baj ma sem múlt el. Hosszú hónapok óta a lekülönbözőbb oldalakról hallunk — legalábbis

hallok – arról vidéki és budapesti értelmiségiektől egyaránt, hogy nagyon jelentős urániummezőket tártak fel Magyarországon. Hogyan lehet az, hogy erről annyian hallottak agronómusok, tanárok, orvosok és üzemi adminisztratív dolgozók, csak éppen még egy újságíró sem hallott róla, hiszen az újságban nem volt róla szó egészen a legutóbbi napokig. (*Zaj.*) Én erről fél esztendeje hallok. Ennek következménye nyilvánvalóan az is, hogy ezzel kapcsolatban is rengeteg és igen erős reakciós propaganda folyt és folyik. Azt hiszem, hogy az új ötéves tervben erről nyilvánvalóan sokkal többet kellene beszélni, mint ahogy, ha van róla szó, szó van.

A XX. Kongresszus óta pár hónap telt el, de ez alatt az idő alatt már óriási lépést tettünk előre az általános demokratikus követelmények, a gondolat- és szólásszabadság megvalósításával és ezeknek a mi népünkre, a szocializmus viszonyaira való formálásával. Ez az első lépés is nagyon örvendetes, hogy már itt tartunk, eddig eljutottunk, de ezt logikusan követnie kell a tettek demokráciájának is. (*Taps.*) A dolgozó nép túlnyomó többsége követeléseit tette kell változtatni, különben az, amit eddig elértünk, újra szalmalánggá változhat. Akkor újra az a meggyőződés fog erőt venni rajtunk, értelmiségieken, párttagokon és pártonkívülieken, amiről két Petőfi köri összejövettel ezelőtt Lukács elvtárs beszélt, hogy csak beszéljenek, fújják ki magukból, ami mondanivalójuk van és akkor majd úgymint a fejükre ütünk.⁹ (*Közbeszólás: Ki mondta? — Tánczos Gábor: Lukács elvtárs nem mondta! — Közbeszólás: Ott voltunk, hallottuk!*) Ha félreértést okoztam volna, én nem azt mondtam, hogy Lukács elvtárs fog bárkinek a fejére ütni, ha beszélünk, hanem idézte azt, mint egy eléggé illetékes hely nyilatkozatát egy adott alkalommal. (*Közbeszólás: Ki mondta? — Zaj.*)

A demokráciát véleményem szerint többek között az választja el minden másfajta kormányzati formától, hogy nem oszlik valamiféle eleve elrendeltetés folytán vezetőkre és vezetettekre, mindenkinek a tarsolyában ott a marsallbot, amelyet a nép bizalmából elővehet, de ha a nép bizalma elfordul tőle, akkor azt vissza kell hogy süllyessze oda. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps.*) A politika *par excellence* emberi jelenség, a politikai vonal természetesen emberekben, az azt hirdető és megvalósító vezetőkben jelenik meg a vezetettek előtt. A politikai vonalvezetés demokratikus megváltozása menthetetlenül személyi változásokat is jelent a politikában. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps. — Közbeszólás: Kire gondol? — Derültség. Taps.*) Az elmúlt nyolc esztendő a magyar sajtó- és kultúrpolitikában a zsdánovi poli-

tika uralma volt Magyarországon is. A kultúrpolitika területén azoknak az elveknek megformulázója, amelyek érvényesültek nálunk is, végeredményben Zsdánov¹⁰ volt és nagyon jól tudjuk mindnyájan, hogy ennek hazánkbeli alkalmazói, ideológusai és megvalósítói Révai elvtárs és Horváth Márton elvtárs voltak. (*Taps.*) Meg kell mondani azt is, hogy mint azt hiszem, a teremben ülők közül nagyon sokan, ha nem valamennyien, magam is nagyon sok tekintetben Révai elvtárs tanítványa voltam, rengeteget tanultam tőle, elméleti munkássága nagyon sokat segített ahhoz, hogy a marxizmus-leninizmust jobban ismerjem, jobban értsem, de sok minden volt olyasmi is az ő tanításában, amit sokszor meggondolás vagy elég alapos meggondolás nélkül hosszú ideig átvettem tőle, amit ma már nem tartok helyesnek, ami revidéálásra szorul. Rendkívül örülök a tanítvány örömeivel, hogy egészsége javul,¹¹ meg vagyok róla győződve, hogy szükségünk van rá, hogy írjon, vitázzon, felszólaljon mindazokon a fórumokon, ahol a magyar kultúra ügyét előresegítheti. (*Közbeszólás: És hogy mi vitázzunk vele? — Taps. — Közbeszólás: Vitázzon, de ne uralkodjék! — Taps.*) Súlyos bajnak tartanám azt, ha a kultúra területén olyan adminisztratív hatalma lenne, mint amilyen volt az elmúlt esztendőök során. (*Közbeszólások: Nem lesz! — Taps.*) Egyáltalán engedjék meg, hogy ezt egy kicsit kiszélesítsem: ha bárkinek a kultúra és a sajtó területén olyan teljhatalma lenne, mint az az elmúlt években megszokott volt, ez kultúránk kifejlődése, a szocialista kultúránk igazi szárba szökkenése számára tragikus lenne. Lehet egy embernek bármilyen jó az ízlése, bármilyen nagy a műveltsége, lehet bármilyen kevésbé elfogult, még mindig megvannak a korlátai, a határai, amelyek szükségképp beszűkítenék, korlátoznák, csonkítanák szocialista kultúránk kifejlődésének lehetőségét. Valósítsuk meg végre az irodalom reszpublikáját, amelyben minden mű és írás csak a saját erejével, igazságával hat, toboroz híveket, szerez ellenfeleket. Nem kétséges, hogy a jobb, az igazabb, a mélyebben és alkotóbb módon marxista művek fogják elvinni a pálmát az irodalomban, tudományban, publicisztikában egyaránt. (*Élénk taps.*)

TÁBORI ANDRÁS: Felszólalásomban egy olyan alaptételből kívánok kiindulni, amely már közismert az újságírók előtt, de mégsem lehet eléggé hangsúlyozni okulás végett. Sajtónknak sok-sok apró és nagyobb gondja volt az elmúlt esztendőökben, kezdve a műfaji kérdésektől egészen a tördelésig, de valamennyi gondunk egyetlen nagy konfliktusba sűrűsödött, ez pedig a sajtó igazmondásának nagy problémája. Beszéljünk világosan. Sokszor büszkélkedtünk lapjaink magas példányszámával és

ez a magas példányszám természetesen jó dolog, de ezek a magas számok fabatkát sem érnek, ha arra gondolunk, hány újságolvasó hitte el mindazt, amit az újságban olvasott. (*Taps.*) Igen, valamennyien éreztük, később már tudtuk, hogy újságjaink nem mondanak mindig igazat és hadd tegyem hozzá, nem félve ettől a csúnya, de pontos kifejezéstől, hazudni kétféleképpen lehet, egyrészt úgy, hogy valótlan állítunk, másrészt úgy, hogy elhallgatjuk a valóságot. Sajtónkra állt mind a kettő.

Mindezekből következik az, hogy a magyar sajtó hitele az olvasó előtt, az elmúlt esztendőben igen mélyre süllyedt. Az olvasók azt mondták: más áll az újságokban és másként élek én, következésképpen az újságokat nem is kell, nem is lehet nagyon komolyan venni. Nem akarom ezúttal részletesen taglalni ennek a helyzetnek politikai hátterét, amelyet ma már mindannyian ismerünk. Röviden csak annyit erről, hogy a sajtó hitelének leromlása természetesen csupán tünete volt annak az általános jelenségnek, hogy agitációnk és propagandánk elvesztette hitelét.

Ezúttal ennek az állapotnak csupán egyetlen okával, vagy ha úgy tetszik, kísérő jelenségével kívánok foglalkozni, ez az újságírók megbecsülésének, pontosabban az újságírók körül kialakult bizalmatlanságnak problémaköre. Azt kérdezhetnénk, hogyan kerül a csizma az asztalra, mi köze az újságírók szakmai fájdalmainak, gondjainak olyan nagy kérdésekhez, mint a sajtó hitele, az agitáció őszintesége. Nos, a kettő között nagyon is szoros összefüggés van, elsősorban azért, mert az újságírók iránti bizalmatlanság gyakorlatilag a közvélemény iránti bizalmatlanságot jelenti. Az a feltételezés, hogy az újságírók politikai ítélőképesség szempontjából kiskorúak, a közvélemény kiskorúságáról vallott nézettel esik egybe.

Nézzük meg ennek gyakorlati jeleit. Kezdhetjük mindjárt ott, hogy az újságírók állítólag csupán arra alkalmasak, hogy kész politikai végkövetkeztetéseket ismétljenek, figyelmen kívül hagyva, hogy lehetnek esetleg egyéni gondolataik, véleményük. Mit jelent ez, ha végiggondoljuk a dolgokat? Azt, hogy a közvélemény, a nép csupán ilyen politikai végkövetkeztetések befogadására alkalmas, de önálló gondolkodásra, véleménynyilvánításra nem. Az újságírók és egyszersmind a közvélemény iránti bizalmatlanságnak sok-sok jelét sorolhatnánk fel. Idetartozik a tájékoztatás vérszegény, kávéskanállal való adagolása, az újságírók kérdései elől való elzárkózás. Itt említhetjük meg, hogy nincs nálunk például állandó külügyminiszteri szóvivő, aki jelentős külpolitikai kérdésekre válaszolna. Szinte lehetetlenség számba megy, hogy egy újságíró megjelenék

a minisztereknél, vagy éppenséggel a miniszterelnöknél és interjút kérjen egy-egy, a tömegeket érdeklő kérdésről és mindez az alsóbb szerveknél már olyan formákat ölt, hogy egyszerűen kiüzennek az előszobába, a titkárnő kijelenti, hogy a keresett személy házon kívül van és az újságíró előtt bezárul az ajtó. Az újságírók iránti bizalmatlanságban fellelhetők olyan elemek, hogy sokan objektíve szinte egyenlőségi jelet tettek minden egyébirányú szóvirág ellenére a burzsoá újságírás és a mi sajtónk közé olyan módon, hogy az újságírókat valamiféle felelőtlen, bohém espresso-töltelékeknek tekintik, akik állandóan különködnek, egyénieskednek, akik nem alkalmasak arra, hogy országos méretekben gondolkodjanak, tehát némi túlzással mondva, az újságíró szükséges rossz, amely bár kellemetlen, de el kell viselni. Ennek a bizalmatlanságnak gyakorlati kifejeződése egyebek mellett az is, hogy nekünk, újságíróknak ma itt a Petőfi Körben kell így félhivatalosan megtartanunk szakmai konferenciánkat, azt a szakmai konferenciát, amelynek összehívását évek óta húzzák-halasztják, miközben a vasasoktól a pékekig és a cipészekig nincs olyan szakma, amely az elmúlt esztendőben ne tanácskozott volna gondjairól. (*Élénk taps.*)

Úgy gondolom, ebbe a kategóriába tartozik a bizalmatlanságnak az a hulláma is, amely az elmúlt évben separt végig a magyar sajtón. Erről, úgy gondolom, beszélni kell, azt hiszem, ezt még nem lehet lezárni. Emlékezünk azokra a sajtó taggyűlésekre, vitákra és beszélgetésekre, amelyekben — elismerem — igen sok túlzás is volt, de amelyek alapján véve a szocializmus építése iránti odaadásból, népünk gondjaiból, a sajtó égető helyzetéből fakadtak és próbáljunk gondolkodni rajta, vajon mi volt az oka, hogy annak idején ezek a viták éppen a sajtó berkeiben robbantak ki az elsők között, miért épp itt és miért nem másutt. Azt hiszem, ez nagyon is természetes, hiszen a sajtó munkáját jellegénél fogva a legközelebről érintette az a tömegvélemény, amely a dolgok megváltoztatását követelte, magyarán mondva, ha az újságíró leír valami olyat, ami nem felel meg a valóságnak, azt másnap több tíz- vagy százezer példányban kinyomtatják, és így az újságíró a legközvetlenebbül érezheti a valóságos tények és az újságcikkek közötti szakadékot. Természetesen távol áll tőlem, hogy a sajtót valamiféle avantgardista színben tüntessem fel, hogy misztifikáljam a mi munkánkat, de kétségtelen, hogy a tömegekben érlelődő hangulatok igen közvetlenül hatnak reánk és nagyon jó, hogy hatnak. Sajnos, akkor ezeket az említett vitákat teljes egészükben kispolgári lázadásnak minősítették és nemcsak a túlzásait vetették el,

de az egész vitát, sőt ezeket a vitákat adminisztratív intézkedések követték és úgy gondolom, tartozunk annyival az igazságnak, hogy most, a XX. Kongresszus után ismét beszélünk ezekről az ügyekről, hogy vizsgálják felül ezeket az adminisztratív intézkedéseket a tények pártszerű, reális elemzése alapján. (*Taps.*) Tudom, talán nem ez a legalkalmasabb fórum, (*Közbeszólás: Nem!*) de sajnos, a jelen pillanatban az újságírók számára egyéb ilyen fórum nem áll rendelkezésre. (*Közbeszólás: Meg kell írni!*)

Az újságírók iránti bizalmatlanság természetesen nem az égből pottyant le, ez része az értelmiség iránti bizalmatlanság általános tünetének, tehát annak, hogy az értelmiséget minduntalan ingadozó kispolgárnak deklarálták. Azt hiszem, ez a politikai gyakorlat igen sokat ártott.

A kérdés végére érve, tartozunk az igazságnak azzal is, hogy megmondjuk: az újságíró iránti bizalomnak az utóbbi időben némi jelét már tapasztaljuk. Igaz, hogy ez csak kezdet, nagyon kezdeti lépések, de helyes lépések és ezen az úton kell tovább haladni.

Szeretnék még röviden beszélni arról az újságíró-típusról, amely az elmúlt években nálunk kialakult. Ennek az újságíró-típusnak portréját néhány ceruzavonással így rajzolhatnánk meg: megkapja a szerkesztőtől a gombot és megkeresi hozzá a kabátot; tehát kizárólag irányelvek alapján dolgozik és ha kimegy riportot írni, a fejében már mindent elhelyezett a megfelelő helyre és a riportalany véleményének, gondolatainak bizony-bizony már alig jut hely. Különösen a fiatal újságíróknak nagy probléma ez, mert mi az elmúlt esztendőben azt tanultuk, hogy lényegében ez az újságírás és hogy az egyéni gondolkozás, az önálló vélemény bizony valamiféle burzsoá csökevény. Természetesen némileg túlzás, de azt hiszem, alapjában véve közel járok az igazsághoz. Lényegében arról van itt szó, hogy nálunk az újságírók nevelése sok szempontból téves vágyonokon haladt és ennek gyakorlati következményeit érzi ma az egész magyar sajtó, érezzük mi is, a *Szabad Ifjúság*¹² szerkesztősége.

Jelenleg, a XX. Kongresszus után rendkívüli szakadék tátong a mi képességeink, újságírói felkészültségünk és az elvégzendő feladatok között. Az újságíróknak ma alig van önálló kapcsolatuk egy-egy minisztériumban vagy más intézményben, kevés az önálló információ, mindez külső jele a téves nevelésnek. Ennél sokkal mélyebb jele az, hogy néhány nevesebb újságírótól eltekintve kevés, még ma is kevés az önálló vélemény a lapokban. Emögött az értekezlet mögött ha kis részben is, de azt hi-

szem, kimondatlanul az húzódott meg, hogy az újságíróra vigyázni kell, nekünk esetleg lehetnek téves véleményeink is és jobb ha ezeket inkább egy értekezleten mondjuk el, semmint a sajtóban.

Mindezzel összefügg a publicisztikai műfaj rendkívüli visszaesése, el-sorvadása is, mert éppen a publicisztika az a műfaj, amely gondolatok nélkül különösképp elképzelhetetlen, bár hadd tegyem hozzá mindjárt, sajnos, mi feltaláltuk már azt a csodamódszert is az elmúlt években, hogyan lehet gondolatok nélkül publicisztikázni. (*Taps.*) Pedig a publicisztikának hazánkban komoly hagyományai vannak Ady Endrétől Bálint Györgyig, de az már külön téma lenne, hogyan tanulunk mi a magyar sajtó jó hagyományaiból.

Mindezek következményei nehéz helyzetet teremtenek a mi lapunknál is és talán a legnehezebb lerombolni azt az önmagunk által emelt gátat, amely visszatart bennünket az önálló vélemény megírásától, kifejezésétől. És itt bizony önkritikusan kell szólni a mi lapunkról, amely ezt a gátat ostromolja, de távolról sem törte át, bár igaz, hogy jelenlegi munkánkat nemcsak ez akadályozza, hanem nagyrészt az is, hogy a fejlődés a XX. Kongresszus után sem töretlen, hogy ma is vannak bizonyos visszahúzó erők (*Közbeszólás: Ez az!*) és nekünk, fiatal újságíróknak kötelességünk harcolni ezek ellen az erők ellen. (*Úgy van! Úgy van! Taps.*)

Befejezésül annyit, hogy az újságírók iránti bizalom, az újságírók normális szakmai nevelése mind fontos tárgyi feltételei, elsődleges politikai feltételei az igazság és az őszinteség általános térhódítása mellett annak, hogy lapjaink eljussanak nemcsak az olvasók kezébe, de szívébe is, hogy a magyar sajtó visszaszerezze hitelét és becsületét és mindez nem öncél, mindez a párt és a tömegek közötti kapcsolat rendkívül jelentős szála. (*Taps.*)

TARDOS TIBOR: (*Taps.*) Nagy a paksaméta kezemben, de kevés van egy-egy lapon, hamar elolvasom.

Milyen egyszerűen történt száznyolc évvel ezelőtt a magyar sajtószabadság kiküzdése: (*Derültség és élénk, majd ütemessé váló taps.*) Vasvári és Petőfi ott tib-láboltak Heckenasték nyomdája előtt és Heckenast bácsi jó hangosan azt mondta: „Nem tehetem, nem lehet kinyomtatni, cenzúra van! (*Derültség.*) — ám odasúgta ifjú ostromlóinak: „Foglaljanak le egy sajtót...” (*Derültség.*) És Petőfiék arkangyal arca szélesre húzódott és így szóltak fennhangon: „A nép nevében ezt a sajtót lefoglalom!” (*Taps.*) És rátették a kezüket egy régi-régi, fekete, olajos, avult gépre. És Ma-

gyarországon kézrátevással, mint Patagóniában a gyógyulás, megtermett a sajtószabadság. (*Derültség és taps.*)

A Petőfi szobrok évek óta kérdően ránk tekintenek — szigorúan, gyűlölettel. Nekem úgy rémlik, hogy épp a sajtó szabadságát kéri számon tőlünk. (*Taps.*)

A sajtószabadságot Magyarországon — akárcsak néhány más országban — a dogmatikus gondolkodásmód, a dogmatikus államvezetés és pártvezetés csorbította meg. Mondjuk ki ezt nyugodtan, mert hiszen nem azért jöttünk itt össze, hogy eltakarjuk a bajt, hanem azért, hogy segítsünk rajta. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Megcsorbította és redukálta ugyanannak a káros elvnek alapján, amely megcsorbította és redukálta az önálló gondolkodást.

A dogmatikus vezetés természetéből fakad a következő téves és anti-marxista feltevés, hogy először is az új társadalom gazdasági és politikai alapelvei és részletkérdései már ki vannak dolgozva, csak épp alkalmazni kell azokat; másodsor: hogy ezek az alapelvek és részletkérdések éppen állítólagos tudományosságuknál fogva csak szűk, kiválasztott csoport — néhány ember vagy egy ember — birtokában vannak. A tapasztalat is azt mutatta, hogy nagyon nehezen felfoghatók és nagyon gyakran félreérthetők. (*Élénk taps és derültség.*) Így tehát harmadszor: tulajdonképpen az új világ felépítéséhez egyszerűen csak az szükséges, hogy az emberek végrehajtsák ezeknek az állítólag tudományos és állítólag egyedül hatékony elveknek alapján kiadott rendelkezéseket.

Szóban ugyan elismeri a dogmatikus, hogy mindehhez szükség van a „tömegek alkotó közreműködésére” — ezt a közreműködést azonban nem úgy képzei el, hogy az kritikai legyen, még kevésbé úgy, hogy az kezdeményező — tehát ellentmondásos, újfajta, a körülményekhez igazodó stb. legyen. Az „alkotó közreműködést” úgy érti a dogmatikus, hogy az emberek lelkesen hajtsák végre a dogmatizmus centrumából kiadott utasításokat és rendelkezéseket. (*Taps.*)

Nyilvánvaló, hogy ehhez a sajtónak egészen másféle formája szükséges, mint a Petőfiéké. Mégpedig pontosan az a formája, amelyet a dogmatikus elmélet és vezetés Magyarországon és másutt is megteremtett.

Ez a sajtó — amelyet különben mindnyájan ismerünk — röviden vázolja a következőképpen fest: A legfelső vezetés irányelvei elkészülnek a már kész, megdönthetetlennek tartott tételek alapján. A sajtó ezután hozzáfog, hogy hozzáigazítsa magát — nem az emberek reagálásához, az

eseményekhez és a tényekhez — hanem ezekhez a felülről érkezett tételhez és tervhez. Az újságok — ezek a természetüknél fogva villámgyors szervek — heti, havi, sőt negyedévi terveket készítenek. A keleti mesék elérhetetlen csodájának — egy nappal előrelátni az eseményeket — felnagyított és tragikomikus parafrázisa következik: a heti, havi, sőt negyedévi tudományos előrelátás. (*Derültség és taps.*) Mutass előre! Lásd meg a mában a holnapot! — és megjelenik a vonakodni nem tudó, mert élettelen nyomdagép hengerei alatt (*Felkiáltások: Lassabban!*) a dogmatizmus, a bürokratizmus papírba és festékbe öntött vetülete: az úgynevezett jövő a tagadhatatlan és naptárilag igazolt legjelenebb jelenben.

Hogy a dogmatizmus által az irodalomban is követelt „ábrázoljátok a jövőt a jelenben” mennyire téves és tarthatatlan tétel, azt semmi más nem mutatja jobban, mint éppen az ilyen jövőt ábrázoló újságok hatása az olvasóra és a fogadtatás. Itt közvetlenül lemérhető az, ami a szépirodalmat kevésbé szélesen olvasó közönség miatt esetleg még vita és bizonyítás tárgya. Az úgynevezett jövő-ábrázoló sajtó egyértelmű és mindenki által tapasztalt ellenérzést vált ki az olvasók százezreiből. Újságainkat leszólják, megvetik — a dogmatikus jövő-ábrázolás egyetlen parcellájában sem találnak feleletet legégetőbb kérdéseikre. A bürokratikus sajtótól az olvasó nem tájékoztatást kap, hanem belőle azt a sorsot olvassa ki, ami reá vár. (*Derültség és taps.*)

Nézzük meg most röviden ugyanennek a hamis előremutatási elméletnek egy másik oldalát. Ez a „népünk még fejletlen, még nem érett meg a demokráciára, félreérti a dolgokat stb.” elmélet. (*Közbeszólás: Tisza István*¹³ is ezt mondta! — *Közbeszólás: Bethlen Istvánnak*¹⁴ is ez volt a véleménye!) Ez névleg abból a különben történelmi tényből táplálkozik, hogy a magyar nép volt az utolsó csatlósa Németországnak. Ez a szomorú esemény már rég elmosódott volna az évek óta folyó szocialista építés során. A dogmatikus vezetésnek azonban a „fejletlen népre” vonatkozólag egyre újabb és újabb úgynevezett bizonyítéka az volt, hogy a magyar nép az 1948-ig tartó kezdeti viharos fellendülés után valóban nehezen és rossz kedvvel fogadta el a dogmatikus vezetést, az ebből következő önkényeskedést, az erőszakos kollektivizálási politikát, a koholt pereket, a kitelepítéseket — egyáltalán a dogmát, a bürokratizmust és a többi között éppen a bürokratikus sajtó termékeit. Fejletlen, éretlen, mindent félreértő, „csatlós” népnek természetesen nem lehet nyílt hangú, őszinte, igazmondó sajtója sem — hiszen egyes hírek pánikot keltenének benne, a legtöbb nyílt gondolatot, kételyt, kritikát tartalmazó írás „meg-

zavarná” és így tovább. A dogmatikus ember még csak nem is gondol rá, hogy rossz fogadtatása az embereknél nem az eszménynek szól, hanem — nagyon indokoltan — az ő dogmáinak csupán.

Olyan munkás, paraszt és értelmiségi, aki ezen a „csatlós” Magyarországon vissza akarná állítani a Horthy-féle Magyarországot, tapasztalatom szerint nem sok van, legalábbis én nem sok ilyennel találkoztam. (*Élénk taps.*) Annál több azonban az olyan, aki a dogmatikus vezetést, a bürokratizmust, az informátlanságot és a sötétben tartást népüktől és eszményeinktől idegen gyakorlatnak tartja. (*Taps.*) Ebben viszont neki van igaza és a vezetésnek meg kell csinálnia erre nézve a maga fordulatát, elveinek tanulságos és mély önelemzését és gyakorlatának félreérthetelen, nem fokozatos és elmosódó, hanem azonnali és struktúrális megváltoztatását. (Úgy van! Úgy van! *Élénk taps.*)

Amíg megvan a dogmatizmus a vezetésben, addig nincs könnyű dolga az újságírónak sem. Az újságírót is degradálták. A „sajtó munkásait” valóban régi típusú munkásokká, olyan emberekké változtatták, akik nem tekinthetnek bele a folyamat egészébe. A *Szabad Nép* újságíróinak, akik valamivel több információs forrásért emeltek szót, egy időben a következő választ adták: (*Közbeszólás: Kicsoda? — Derültség.*) „Olvasd a *Szabad Népet* — ez a te információs forrásod.” (*Derültség. — Közbeszólás: Ki mondta?*) Ennél különbeket is mondtak már nekünk! (*Derültség.*) Körülbelül Betlen Oszkár¹⁵ mondta. (*Derültség.*) Magyarán ez annyit jelent: hajtsd végre, amit rádbíznak, írd meg, amit mondanak, a többivel ne törődj. (*Derültség.*) Ezzel kapcsolatban természetesen az egyes írók, publicisták, riporterek hírnevét és ismertségét is nivellálták. A dogmatikus vezetés idején semmi szükség önálló gondolatokat ébresztő és még kevésbé azokat terjesztő, kiforrott és híres egyéniségekre, a toll művészeire. Arról van szó mindössze, hogy némely névtelen „ügyes tollforgató” ügyesen forgó tollával illusztrálja a dogmatikus vezetés egy-két vezérelvét. A színvonalasnak kikiáltott írás sohasem az írás gondolati gazdaságát jelentette, hanem „ügyességét” — azt a példa nélküli s még így kívülről nézve is, ma is elképesztő bravúrt, amellyel egy iskolai dolgozatot a lenyomtathatóságon túl az országos fogyaszthatóságig emel az írója, anélkül, hogy az illendőnél és szokásosnál egyetlen gondolatfoszlánnyal, egyetlen szokatlan jelzővel többet tenne belé. Megtettük sokan, egy darab ideig. Ma is borsódzik a hátam, ha visszagondolok rá, hogy milyen vékony kötélen táncoltunk, micsoda mélységek fölött. Közülünk azonban naggyá ha nevelt valakit valami, akkor nem ez nevelt. Ha az egykori dolgozatírókból

itt-ott valaki lett, akkor annak más az oka. Mégpedig az, hogy az újságírók, a magyar kommunista újságírók, közöttük a *Szabad Nép* egykori munkatársai bátran, sokat kockáztatva és néha mindent elveszítve még jóval a XX. Kongresszus időpontja előtt belevetették magukat a küzdelembe a dogmatizmus ellen, a pártélet és a sajtó demokratizálásáért. (*Élénk hosszantartó taps.*)

Ez a küzdelem ma, jóval a XX. Kongresszus után is tovább folyik. Nem kevésbé nehéz, fullasztó, fárasztó terepen, mint a filozófusoké, az íróké, a többi művészé és mint a demokratizmust kívánó pártmunkásoké. Ne rejtsük el, hanem mondjuk meg világosan, hogy miféle küzdő felek között folyik ez a küzdelem, ki az ellenfél, milyenek a harci körülmények (Úgy van! Úgy van!) és milyen az küzdelem elvi tartalma.

Egészen világosan beszélve a Petőfi Kör fiatal tagjai és barátai előtt: a mi pártunkban a jelen pillanatban — és már egy darab ideje — nincs egyetértés. (*Felkiáltások: Úgy van! Tudjuk!*) Legalább két — egymástól megkülönböztethető — áramlat látszik a párton belül. (*Felkiáltások: Három! — Derűlség.*) Az egyik áramlat, amely Sztálin halála óta állandóan gondolkodva és eszmélve, a júniusi programon lángrakapva, az 1954 őszi eseményeken¹⁶ áthaladva eszmei és gyakorlati tevékenységével nagyjában és egészében előkészítette a XX. Kongresszus magyarországi tanulságainak a levonását. (*Taps.*) Ez a tábor a kongresszus óta megnövekedett. (*Felkiáltások: Neveket!*) Ez nagyon nagy skála. A másik áramlat a régifajta, a dogmatikus, sztálini politikát begyakorolt és azt alapjában jónak tartó elvtársak csoportja, akik ennek a politikának az elveit mindmostanáig meg nem bolygatták, elemzését el nem végezték és gyakorlatát tovább is, több vagy kevesebb engedménnyel de tovább folytatják. (*Felkiáltások: Így van!*) Ezzel a belső küzdelemmel — ezzel a belső húzás-vonással — halad előre — úgy van: előre! — pártunk. Ez a haladás azonban igen fájdalmas, igen lassú — mégpedig a XX. Kongresszus kitűzte elvégzendő feladatokhoz képest lassú — és hasonlítani leginkább — hogy Márkus István¹⁷ írószövetségbeli felszólalásának kifejezését idézzem — vonszolódáshoz hasonlít. Ez a vonszolódás, mivel a nép szemeláttára történik, mérhetetlen erkölcsi károkat okoz. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Még ennél is nagyobbak az anyagi károk. (*Taps.*) Az itteni vitából, de más, a *Szabad Nép*ben is megjelent tudományos és nem tudományos hozzászólásokból és pusztán abból a tényből is, hogy nem demokratikus úton készült, kiderült és világos, hogy az ötéves terven döntő változtatásokat — ha nem a terv újrakészítését — kell végrehaj-

tani. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Ennek minél előbb meg kell történnie, mert minden nap késedelem milliókat jelent — márpedig ez a munka a pártélet és a gazdasági élet demokratizálódása nélkül még csak meg sem kísérelhető. Ugyanígy agrárpolitikánk egész elméleti munkája előttünk áll és tökéletes lehetetlenség még csak meg is kezdeni a komoly tudományos munkát, amíg a márciusi¹⁸ és más, agrárpolitikai kutatásokra vonatkoztatott határozatok állják útját a XX. Kongresszus után új távlatokat nyert tudományos munkának. (*Taps.*) Mindennek az új és forradalmi munkának egyik legfőbb helyszíne: újságaink hasábjai. Sajtónk és agitációnk tekintélyét nem holnap, hanem még ma vissza kell nyernünk honfitársaink előtt.

Azok az elvtársak, akik nem látják tisztán — vagy nem akarják tisztán látni — a mi törekvéseinket, különböző vádakkal illetnek bennünket munkánk közben. Hadd érintsek röviden néhány ilyen vádat. Az egyik, hogy állítólag nem tipikus eseteket és helyzeteket választunk írásaink tárgyául.

A „tipikus — nem tipikus” kategorizálásnak talán van valamiféle megvitatható tartalma a szépirodalomban. Ott az író gyakran dolgozik összevonással, tipizálással. Azaz megteszi néha azt, hogy nem egy bizonyos élő személyt ír le, hanem figuráit az élete során látott személyek közös vonásaiból gyúrja össze. Nincs azonban semmiféle értelme a típus követelésének az újságírásban, illetve a riport-írásban. A riport-író — jólismert módon — nem sok látott figurából gyúrja össze hőseit, hanem egyetlen meghatározott tulajdonságokkal ellátott emberről ír, akinek neve, lakcíme, igazolványa és arc képe van. (*Derültség.*) Nyilvánvaló, hogy ezen a hősen semmiféle tipizálást nem kell és nem lehet elvégezni. Viszont: bármeddig keresgélne is a riportter egy gyárban, egy faluban, hogy úgynevezett átlagos életsorsot találjon, mindig csak egyedi, meghatározott, különös — azaz állítólag „nem tipikus” — emberekbe ütközne.

Ugyanakkor azonban kritikusaink elfeledkeznek egy jellemző tényről. Mégpedig arról, hogy bármilyenféle egyedi, sőt különleges esetet találjon is megörökíteni az író, az újságíró, az az egyedi, az a különleges eset is tömve van olyan vonásokkal, amelyek egész társadalmunkra jellemzők, anélkül különben, hogy összetéveszthetők lennének társadalmunk egészével. Példát mondok rá. Interjút készít a riportter egy féllábú koldussal. Féllábú koldus nincsen sok Budapesten, és a kétlábú olvasó mégis a legnagyobb érdeklődéssel fogadhatja az írást, és egy sor önmagával közös — mondjuk hát — „tipikus” vonást fedez fel benne. (*Derültség.*) Pél-

dául az a koldus is Budapest utcáin jár, azon a forgalmas részen, ahol az olvasó minden nap elhalad. (*Közbeszólás: Huszadika után neki sincs pénze!*) Úgy van, 20-a után neki sincs pénze. (*Derültség.*) Azt hiszem, hogy a többi kommentár felesleges. (*Derültség.*) Ennél az extrém esetnél is egész sor olyan jellegzetességet lehet felsorolni, amely közös az egész társadalomra, és — hogy úgy mondjuk — egyéni, új oldalról világítja meg a társadalmat, amelyben az olvasó él. Senki viszont még csak álmában sem gondol arra, hogy a riport azért jelent meg, mert fővárosunkban csupa féllábú ember élne s mindenkinek a foglalkozása a kéregetés lenne. (*Derültség.*)

Ennek a vádnak a rokona az a másik kritika, amely szerint „nem mélyednek el eléggé” az írásokban, hanem ehelyett — ahogy a kritikusok mondják — „fényképezünk”. Ebben a megállapításban sok az igazság. Egyes írások elmélyednek a problémában, más írások viszont valóban, hogy úgy mondjuk, fényképeznek. Véleményem szerint azonban éppúgy, ahogy az elmélyedt írásoknak, ennek az úgynevezett „fényképezésnek” is megvan a létjogosultsága. Akárcsak az igazi fényképeken, ezeken is a valóság egy különleges állapota jelenik meg, néha nyersen, néha meglepő formában. De mint bármilyen, a valóságtól ellesett témának, ennek is megvan a maga felrázó, élénkítő, gondolatébresztő hatása. Most már nem egészen fiatal népi demokráciánk olvasótábora azt hiszem, elbírja az életéből ellesett legnyersebb pillanatképeket is, anélkül, hogy arra megbotránkozással, ellenérzéssel reagálna. (*Közbeszólás: A vezetők nem bírják el!*)

Futtában említsünk egy — nem annyira kritikát, mint inkább gyanúsítást, amely a szabad sajtóért küzdő újságírókat éri és úgy szól, hogy írásokban mi a társadalom egyes hátramaradott rétegeinek „kegyét keresnénk”, azoknak „hízelegnénk,” stb. Ez a gyanúsítás annál inkább méltatlan, mert a pártsajtó és a magyar sajtó respektusa egyáltalán nem csak az állítólagos elmaradott rétegek előtt járattatott le, hanem az egész magyar olvasóközönség előtt. (Úgy van! Úgy van! *Taps.*) Mi azonban sajtónk becsületét az egész magyar nép előtt és elsősorban a munkásosztály, a parasztság és a magyar értelmiség előtt visszaszerezzük. (*Taps.*)

Legvégül pár szót arról a vádról, amely úgy szól, hogy mi nem pártosan, nem belülről, hanem állítólag kívülről kritizálunk. Ennek a vádnak valóban van némi alapja. Nyilvánvaló, hogy kívül vagyunk egy bizonyos körön — kívül azon a bizonyos körön, amely a dogmatikus, sztálini módszerek folytatását kívánja és csupán engedményeket tesz —

ha tesz — de elvileg-gyakorlatilag nem képes felszámolni az álláspontját. Ezen a körön kívül vagyunk — ezt a kört, való igaz, kívülről támadjuk. Ez a kör azonban — nem a párt. (*Élénk hosszantartó, majd ütemessé váló taps és felkiáltások: Éljen a párt!*)

A párt — mi vagyunk, a mi egyre növekvő csoportunk (Úgy van!), mi, akik az eszményt tartjuk fel lobogónak és a humanizmus emberszerető elveit. Mi, akiket a nép és a haza gondjai foglalnak el egyre kizárólagosabban. Előremutató kritikát kérnek tőlünk. Mi előre mutatunk — pontosan abba az irányba, amerre a XX. Kongresszus beláthatatlan távlatú perspektívája látszik a horizonton. Mellettünk van mindenki. (*Élénk taps.*) A mi szövetségesünk a születő tudomány. A mi szövetségesünk az emberek igénye a levegőre. A mi szövetségesünk a csontok és inak szava, amelyek nem akarnak gránátok alatt recsegni és repeszek alatt nyekkenve szétszakadni. Mellettünk vannak az ősi kultúrák és a modern technikai kutatások — mellettünk van Lenin, aki kiszámította az embernek a földgolyón a forradalmat és mellettünk van Petőfi, aki megadta a Kossuth Lajos utca egyik házában ennek a népnek a sajtószabadságot. Legyen a tietek magyarok, mondta. Ennél fogva — elvehetetlen. (*Élénk ütemes taps. Felkiáltások: Kiadni ezt a beszédet! — Közölje a Szabad Ifjúság!*)

JÁNOSSY LAJOS: A sajtónak nagyon fontos feladata lenne tényleg tudományos tájékoztatást adni és ezenkívül a tudományos nevelésben résztvenni. Sajnos, erről a mai körülmények között szó sincs. Itt igen sok baj van és ezek közül egyet-kettőt fel kell számolni. Ezek a bajok az okai annak, hogy miért nem tudja a sajtó ezt az igen fontos feladatát ténylegesen keresztülvinni. Azt hiszem, ha most egyszerűen a sajtó szempontjából nézzük, akkor itt egy mérhetetlen lebecsülésről van szó. Még pedig egy dupla lebecsülésről, egyrészt egy lebecsülésről a közönség, az olvasóközönség felé, ami megnyilvánul abban, hogy csak a legegyszerűbb és mondjuk elrontott dolgokat hozza, éppen azért, mert úgy véli, hogy egy komplikáltabb dolgot nem lehet megérteni. Ez nevetséges. De erről most nem akarok beszélni, hanem a másik oldalról akarok beszélni, hogy tudniillik [a sajtó] a tudományt és a tudósokat is lebecsüli. Ebben, a tudomány és tudósok lebecsülésében persze a sajtó nem áll saját magában, hanem ez egy országos és egy nagyon lényeges dolog nálunk, amit fel kell számolni, még pedig nekünk kell felszámolni, mert ez a mi fejlődésünket akadályozza. Itt hozok egy néhány példát erről a lebecsülésről. Először kisebb dolgokat. Kijönnek egy intézetbe riportot csinálni, beolvassák a telefonba, az ember kijavítja, amit beleírt és másnap olvassa legnagyobb

megdöbbenéssel, hogy mégiscsak megjelentek az illető hibák. Úgy látszik, ezek az emberek jobban tudják, hogyan áll a dolog. (*Derültség.*) Én most a saját szakmámról beszélek csak azért, mert ez közelebb esik, de minden területen számos példát lehet erre hozni. Megdöbbenéssel olvastam pl. a *Szabad Népb*en, hogy a kozmikus sugárzási energiát még nem lehet a felhasználni bizonyos célokra. Ez azért nagy baj, mert egész világos dolog és a napnál világosabb, hogy a kozmikus sugárzást soha sem lehet ipari célra használni, éppen úgy lehetne a csillagfényt felhasználni. Ez nem valami analógia, hanem a probléma körülbelül ugyanaz. Ha a kozmikus sugárzás energiáját fel tudjuk használni, épp úgy a csillagfényt is fel tudjuk használni motorok hajtására. Most hogyan jut ez egyáltalán a sajtóba? Hát itt az eredete az egésznek, a szovjet sajtóból jön. Már régebben nagyon tiltakoztam, amikor nekem felolvasták ezeket a dolgokat, a szovjet sajtóból eredő fordításokat, hogy ott már a kozmikus sugárzásokból ilyen és olyan energiákat nyernek. Persze erről szó sincs és nem tudom pontosan, hogy honnan származott ez a dolog, de úgy látszik, itt elterjedt és erről mégiscsak szokás volt beszélni és amikor a cikkemben már kihúztam, megmondtam, hogy a kozmikus sugárzást nem lehet felhasználni, akkor mégis csak azt belejavították. (*Derültség.*) A dolog úgy áll, hogy semmi szükség sem volt ezt a cikket hozni, hiszen én nagy kérésre írtam egy cikket, amelyben pontosan kifejtettem az egész problémát. Én nem akartam ezt a cikket megírni, mégpedig azért nem, mert rossz tapasztalataim alapján úgy is tudtam, hogy tudóstól cikket nem nagyon fognak hozni, ha ilyenről beszél, de a megfelelő munkatárs azt mondta, hogy odaadja a fejét, ha nem hozzák a cikket. Hát a fejét nem kaptam meg. (*Élénk derültség és taps.*) Sajnos elfelejtettem az elvtárs nevét. Talán jelentkezzen! (*Derültség.*) De most egy másik probléma: és itt talán ki fogok arra térni, hogy ez nem egyszerűen a sajtónak egy problémája, hanem itt ténylegesen az értelmiségnek és a tudománynak egy nagyon széles körű lebecsüléséről van szó.

Most már különben több mint egy éve, hogy a Szovjetunió Magyarországnak is felajánlotta, hogy tudományos segítséget fog nyújtani az atomenergia kutatások terén. Erre azután meg lett híva egy delegáció, én is részt vettem [benne] és kimentem Moszkvába megtárgyalni a részleteket. Én Moszkvában láttam akkor a *Szabad Népet* és ott benne volt egy cikkben, hogy a Szovjetunió felajánlott Magyarországnak egy erőművet. Persze a Szovjetunió nem ajánlott fel annak idején egy erőművet, hanem egy reaktort. Hát most mi a különbség? Erőművé népszerűsítették

a reaktort, csak az a különbség, hogy a reaktorral lehet itt tudományos kísérleteket csinálni, amelyek nagyon fontosak, csak éppen erőműt nem lehet ezzel megcsinálni. Először is ez különbség, hogy mi egy erőmű és a reaktor; ilyen kis különbségekre nem térnek ki. A második pedig az, hogy ténylegesen lejáratták a tudományt, hiszen bejelentik, hogy most ad a Szovjetunió egy erőművet; és miért nincs itt villamosság egy néhány év múlva: egyszerűen azért, mert a tudósok rosszul dolgoznak. Itt jön az a dolog, hogy ez volt a *Szabad Népb*en, ahol ez a félreértés megjelent. Egy delegációval voltunk kint a Szovjetunióban, mi sem tudtuk, hogy mit ajánlottak nekünk véglegesen fel. (*Derültség.*) Mert ami a Szovjetunióból jött — ahol felkérték a magyar tudósokat, hogy menjenek ki és tárgyalják meg a dolgokat — szigorúan titkos, és körülbelül valami tájékoztatást kaptunk, hogy mi volt a levélben. Kimentünk a Szovjetunióba és fogalmunk sem volt hogy miért megyünk ki és mit akarunk ott csinálni. (*Derültség.*)

Az első ülésen akkor a szovjet elvtársak felolvasták nekünk azt a levelet, ami itt szigorúan titkosan hevert és abból a legnagyobb meglepetésünkre, de örömünkre is észrevettük, hogy a Szovjetunió nekünk ténylegesen nem egy erőművet akar adni, hanem tudományosan kíván nekünk segíteni, de úgy látszik nem voltunk elég megbízhatóak ahhoz, hogy ezt három nappal előbb Budapesten megtudjuk. Ez persze azzal a nagyon kellemetlen következménnyel járt, hogy nem voltunk felkészülve, hiszen erőmű tárgyalásokra voltunk felkészülve.

Amit itt ki akartam fejezni, az a különböző, a sajtóban tükröződő bizalmatlanság a tudósok felé és az értelmiség felé és ennek itt most két oldalát mutattam meg. Ez persze rettenetesen veszélyes dolog, mert így éppen a műszaki fejlesztés, ami manapság olyan fontos, nem vihető keresztül. A műszaki fejlesztés csakis akkor lehetséges, ha műszaki értelmiségünket, mérnökeinket, tudósainkat és így tovább, a legszorosabban és a legnagyobb bizalommal bevonjuk a munkába, de erről itt nagyon kevés szó van. Ez kb. négy évvel ezelőtt volt.

Egy elvtárs panaszkodott, hogy miért csak most tudták meg a sajtóból, hogy állítólag Magyarországon uránt találtak. Hát én felvetem a kérdést, hogy én, mint az atomenergia bizottság egyik elnöke, miért nem tudok erről még ma sem hivatalosan? (*Élénk derültség és taps.*) Elfelejtették megmondani. Megkérdezem, hogy nincs-e napirenden. Hát tűzzük napirendre. Hát nem is kérdezték, hogy volt-e napirenden. Hát nem is kérdezhettük. Nem kérdezzük. Azt hiszem, ezek nagyon veszélyes jelek

és ezen javítani kell és itt a sajtónak nagyon nagy szerepe lehet ezeknek a dolgoknak a kijavításában. Most szeretném még itt ezeknek az alacsony színvonalú tudományos riportoknak még egy nagyon veszélyes oldalára felhívni a figyelmet, mert ezek nagyon világosan alátámasztják országos viszonylatban a szélhámosságot. Mégpedig miért? Képzeljük el, hogy újságjaink munkatársai nem rendelkeznek olyan tudományos színvonalal, hogy ténylegesen különbséget tudnak tenni a rossz és jó között, természettudományos vonalon. A tudósokhoz nem fordulnak általában bizalommal, hogy ott kapjanak felvilágosítást. Nos, ha egy újságíró ki megy valami kis laboratóriumba, vagy üzembe vagy valahová (*Közbeszólás: Próbálja egy újságíró megírni azt, amit itt most az elvtárstól hallott. — Zaj. — Halljuk! Halljuk!*)

HUSZÁR TIBOR: Nagyon kérném az elvtársakat, ne zavarjuk a hozzászólót! (*Közbeszólás: Nem a hozzászólót zavarjuk!*)

JÁNOSSY LAJOS: Itt szélhámosságokról beszélek. Tudniillik ha az újságírónak valaki elmondja, hogy óriási dolgot csinált, ezt, vagy azt, most nem tudok konkrét példát hozni, de ilyenre volt konkrét példa, akkor hogyan tudja az a szegény újságíró hogy az helyes vagy sem. Nagyon sokszor az a helyzet, hogy ha egy felfedezésről van szó, vagy egy találmányról, ami iparilag nagyon fontos, ha a kozmikus sugárzásról vagy atomenergiáról van szó a sajtóban, akkor ezt hozza a sajtó, de a tudósok komplikált magyarázatát már nem érti meg. Egy pozitív javaslatot tehetnék a sajtó felé. Ott van a Tudományos Akadémia, ott gyűlnek össze a legjobb tudósaink, beszéljék meg velük, hogy melyek azok a legfontosabb tudományos intézmények, melyek Magyarországon vannak, melyek a legfontosabb kutatások, és igyekezzenek sorozatot hozni, igyekezzenek ezeket leközölni, mert ezzel a magyar tudománynak nagy segítséget fognak adni, a tudósítások színvonalát fel fogják emelni és ez az országnak óriási hasznot fog hozni. (*Élénk taps.*)

HUSZÁR TIBOR: Mocsár Gábor, a *Szabad Nép* szerkesztő bizottságának tagja. Utána már bejelentettem Déry Tibor Kossuth-díjas író, utána Fürjes János, a *Fejér megyei Néplap* szerkesztője [következik].

MOCSÁR GÁBOR: Kedves Elvtársak! Mindenekelőtt egy tévhitet szeretnék eloszlatni, mégpedig azt, hogy az újságírók általában benne vannak az élet sűrűjében. Ezt azért mondom el bevezetésképp, hogy megindokoljam, miért nem lesz az előadásom olyan magas színvonalú, mint azoké az elvtársaké, akik nagyon alaposan tényleg felkészülhettek erre. Tudniillik nekem két értekezéslet között volt annyi időm, hogy röpke gon-